

Akademik UANP, prof.dr.hab. Valeriy Korniyenko
Wydział nauk społeczno-politycznych
Winnickiego Narodowego Uniwersytetu Technicznego

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Kateryny Derhachovej pt.: „Nacjonalizm w ukraińskiej myśli politycznej”, napisanej pod kierunkiem prof. AEH dr.hab. Piotra Solarza

Aktualność wybranego tematu polega na pilnej potrzebie poszukiwania i teoretycznego zinterpretowania sposobów dalszej konsolidacji społeczeństwa ukraińskiego na etapie kształtowania się nowoczesnej państwowości demokratycznej, która charakteryzuje się pewnym konfliktem wewnętrznym zarówno na poziomie elit politycznych, jak i na poziomie społeczeństwa jako całości. W badaniu przeprowadzonym przez Katerynę Derhachową analizują się problemy narodu i nacjonalizmu. Autor podejmuje próbę konceptualizacji wyżej wymienionych pojęć i ujawnienia ich cech charakterystycznych.

Jednocześnie dla politologii tradycyjnie ważne jest badanie aksjologicznych podstaw nacjonalizmu i ich ewolucji w dobie globalizacji. Aktualność tematu badawczego upatruje się przede wszystkim w tym, że zagłębienie sprzeczności identyfikacyjnych w społeczeństwie ukraińskim związanych z konfliktem, nietolerancją i utratą perspektyw na świadomą przyszłość powoduje konieczność poszukiwania utrwalających fundamentów jego konsolidacji i integracji.

Sprzeczności tożsamości narodowej przejawiają się w różnych orientacjach wartości grup społecznych. Na tej podstawie dochodzi do ścierania się ich interesów i dyspozycji społecznych. To ostatnie tłumaczy się wielowymiarowością i złożonością pojęcia nacjonalizmu ukraińskiego, które ma zarówno teoretyczne, jak i praktyczne implikacje. W związku z tym badanie Kateryny Derhachovej przedstawia kompleksowe podejście do opisu znaczenia i istoty tego pojęcia.

Problem nacjonalizmu jest problemem interdyscyplinarnym, badają go naukowcy różnych dziedzin: filozofowie, socjologowie, historycy, kulturologowie, psychologowie społeczni, odpowiednio podkreślając jego elementy strukturalne, poziomy, formy oraz typologię. W odniesieniu do realiów ukraińskich duże znaczenie ma identyfikacja aktorów kształtowania się tego zjawiska w świadomości społecznej oraz analiza wartości i proceduralnych podstaw konsolidacji społeczeństwa.

Opierając się na znaczeniu tego zagadnienia, w dysertacji przeanalizowano główne modele teoretyczne nacjonalizmu we współczesnej ukraińskiej myśli politycznej. Rozprawa doktorska zawiera dane z analizy porównawczej współczesnego nacjonalizmu ukraińskiego a

1

nazizmu klasycznego. W tym kontekście rozprawa doktorska Kateryny Derhachovej „Nacjonalizm w ukraińskiej myśli politycznej” poszerza bazę metodologiczną badań naukowych, która powstaje na styku szerokiej gamy dyscyplin humanitarnych i pozwala na badanie zjawiska w oparciu o analizę obszernej gamy materiału teoretycznego i sensownej bazy empirycznej.

Wszystkie wyżej wymienione, pozwala stwierdzić, że badania przeprowadzone przez Katerynę Derhachovę jest terminową i aktualną pracą naukową.

Struktura opracowania odzwierciedla logikę autorskiej architektury pracy naukowej. Rozprawa zawiera szczegółową analizę teoretycznych podstaw badania problemu nacjonalizmu w myśli politycznej i działalności politycznej. Rozważane są różne podejścia do badania pojęcia narodu i etnosu, autor podejmuje próbę stworzenia jednolitej i najpełniejszej klasyfikacji pojęcia „nacjonalizm”. Przeprowadzana jest analiza porównawcza nacjonalizmu, nazizmu, z opisem zasad tego ostatniego. Kateryna Derhachova logicznie zauważa, że podmiana pojęć jest uwarunkowana chęcią ożywienia rusofobii i odwrócenie uwagi władz od kwestii gospodarczych i społeczno-kulturalnych w państwie ukraińskim, spowodowanych rewolucją 2014 r. i wydarzeniami na wschodzie państwa (s. 11); bada główne ideologie współczesnego nacjonalizmu i ich współczesne ucieleśnienie.

Analizowane są postulaty głównych ruchów nacjonalistycznych w Ukrainie, wskazano społeczno-ekonomiczne podstawy ich powstania, przeanalizowano przyczyny powstania i działalność takich organizacji jak OUN i UPA; przeprowadzana jest szczegółowa analiza historii powstania i ideologii Ogólnoukraińskiego Stowarzyszenia „Swoboda”; rewolucja 2004 roku i jej wpływ na proces samostanowienia i kształtowania się narodu ukraińskiego; scharakteryzowane są przyczyny, które doprowadziły do Rewolucji Godności w 2014 r.

Autor analizuje elementy składowe zjawiska nacjonalizmu, określa mechanizmy i zadania przemian demokratycznych w Ukrainie oraz ujawnia wielowymiarowość tożsamości narodowej. Wszystko wyżej wymienione dało możliwość Katerynie Derhachovej wnieść osobisty wkład w badanie aktualnych wątków nacjonalizmu w ukraińskiej myśli politycznej w kontekście tworzenia skonsolidowanego modelu tożsamości narodowej.

Uzasadnienie wniosków z wyników i rekomendacji uzyskanych w pracy. Stopień aktualności twierdzeń naukowych, wniosków i rekomendacji uzyskanych w badaniach dysertacyjnych potwierdza ich korelację ze sformułowanym zadaniem badawczym, określeniem celu badawczego, również z adekwatnym doborem i zastosowaniem odpowiedniego zestawu jego metod.

Kateryna Derhachova odnalazła umiejętność do bycia politycznie niezaangażowaną (ponieważ sam temat badań wymaga posiadania wskazanej cechy), zdążyła rozwinąć dorobek swoich poprzedników, ten potężny fundament, na którym ukształtowała się jej wizja

problemu analizowanego w badaniu. Biorąc pod uwagę deklarowaną przez Katerynę Derhachovą problematykę i interdyscyplinarny charakter jej badań, prawidłowo wykorzystano materiał z dziedzin naukowych związanych z politologią – filozofii politycznej, nauk historycznych, socjologii i psychologii.

Innowacyjność pracy doktorskiej polega przede wszystkim na tym, że prezentowana praca jest kompleksowym badaniem faktycznie podstawowych elementów modelu tożsamości narodowej. Praca skupia się na analizie myśli politycznej i doktryn nacjonalistycznych, a nie na przywódcach ruchów nacjonalistycznych i ich wpływie na wdrażanie i realizację tych doktryn.

W rozprawie doktorskiej dokonano analizy głównych cech instytucjonalnych, wartościowych i funkcjonalnych zjawiska nacjonalizmu. Podkreśla się jego wielowymiarowość, w której składniki gatunkowe, etniczne, państwowe i obywatelskie łączą się dialektycznie, w różnych konkretnych warunkach historycznych łączą się i oddziałują w różnych odmianach oraz intensywnością.

Stwierdzono, że w światowej literaturze naukowej nadal nie ma jednolitego podejścia do rozumienia i definiowania pojęcia „nacjonalizm”. Jedni definiują go jako nieudaną próbę modernizacji, inni – przez pryzmat mitologizacji. To znaczy z jednej strony ideologie nacjonalistyczne powstają i rozwijają się w tych społeczeństwach, w których na tle kryzysu gospodarczego i społecznego istnieje potrzeba zjednoczenia obywateli w celu przezwyciężenia kryzysu. Z drugiej strony mamy zupełnie inne podejście, polegające na podniesieniu narodu do rangi najsilniejszych, najstarszych i wybranych przez Boga.

Teoretyczne i praktyczne znaczenie uzyskanych wyników polega na tym, że główne twierdzenia zawarte w rozprawie doktorskiej, idee i uogólnienia można wykorzystać do podbudowy strategii modernizacji Ukrainy, kształtowania państwowej polityki humanitarnej na rzecz konsolidacji społeczeństwa ukraińskiego w oparciu o rozwój nowoczesnego modelu tożsamości narodowej Ukrainy.

Naukowe znaczenie rozprawy doktorskiej polega na tym, że ma ona perspektywę „przedłużenia” w czasie: na jej podstawie możliwy jest dalszy rozwój problemów społeczno-politycznych, co dotyczy problemów nacjonalizmu, tożsamości narodowej, teorii modernizacji, teorii suwerenności w kierunku doprecyzowania, usystematyzowania i efektywnego wykorzystania szerokiego spektrum czynników konsolidacji potencjału społeczeństwa. Uważam też, że autorka swoją pracą naukową wniosła realny wkład w zrozumienie i interpretację pojęcia „nacjonalizmu” przez naukowców.

Ponadto wyniki badań mogą być wprowadzonymi do procesu edukacyjnego i wykorzystane w kształceniu specjalistów w dziedzinie nauk społecznych: politologii, socjologii, psychologii, etnologii itp.

4

Ocena treści rozprawy doktorskiej, jej kompletność, zgodność treści z głównymi twierdzeniami. Zadania naukowe rozprawy doktorskiej odpowiadają tematowi, celowi i treści pracy. Twierdzenia naukowe, wnioski i zalecenia mają wystarczające uzasadnienie teoretyczne, metodologiczne i empiryczne, są zapewnione przez zastosowanie nowoczesnych metod badań naukowych (ogólnonaukowych i szczegółowych), tez ogólnej teorii nacjonalizmu, zasad, modeli, podejść politologii, współczesnych osiągnięć naukowych w badaniach teorii nauk o polityce. Uzyskane wyniki badań pokrywają się z celem ogólnym i celami naukowymi przedstawionymi we wstępie.

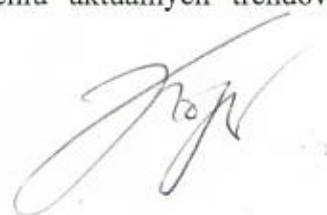
Uwagi i zalecenia do tekstu pracy.

1. W rozprawie doktorskiej autor opiera się na szczegółowej analizie prac badaczy zagranicznych, co wskazuje na pewną głębokość badań. Jednocześnie prace ukraińskich naukowców praktycznie nie są analizowane, co byłoby dość logiczne w oparciu o temat badawczy.

2. Moim zdaniem, autor ma nieco uproszczone podejście do kwestii ustalenia panujących stanowisk dotyczących podejścia do kształtowania się nacjonalizmu. W szczególności na 16s. rozprawy doktorskiej argumentuje się, że nacjonalizm upowszechnia się najbardziej w tych państwach, które znajdują się na najniższym poziomie rozwoju społeczno-politycznego i gospodarczego. Nie mając czasu na dostosowanie się do współczesnych warunków ekonomicznych rynku światowego, globalne procesy współczesnego społeczeństwa są często przez nich postrzegane jako ekspansja z narzuceniem obcego sposobu życia i zarządzania z zewnątrz.

Jednocześnie należy zauważyć, że historycznie w Europie nie było jednolitości w podejściu do definiowania istoty pojęcia narodu i nacjonalizmu jako całości. Na podstawie specyfiki rozwoju poszczególnych państw, rozwinęły się dwie tradycje: anglosaska, utożsamiająca pojęcia „naród” i „państwo”, a tradycja niemiecka utożsamiająca pojęcia „naród” i „obywatele” i podkreśla pojęcie „państwa”. I bezpośrednio drugą tradycję odziedziczyła ukraińska opinia społeczno-polityczna, która rozwinęła się dla narodów słowiańskich i środkowoeuropejskich w kontekście wpływów niemieckich, odmiennych od anglosaskiej politycznej, etatystycznej definicji słowa „naród”.

3. Autorka szczegółowo ujawnia fenomen pojęcia nacjonalizmu, ale w niewystarczającym stopniu skupia się na niektórych aspektach modelu konsolidacji tożsamości narodowej w kontekście teorii modernizacji politycznej i globalizacji. Taki akcent, moim zdaniem, sprzyjałby głębszemu zrozumieniu aktualnych trendów zmian demokratycznych w Ukrainie.

4. Ogólne wnioski rozprawy doktorskiej, dość zwięzłe pod względem objętości, zwracają na siebie uwagę. Na zakończenie pracy, w celu uzyskania większej kompletności, należałoby dokonać bardziej szczegółowego przeglądu głównych wyników pracy naukowej.

5. Materiał rozprawy doktorskiej w naukowym i analitycznym rozumieniu nie budzi zastrzeżeń. Jednocześnie praca nie jest pozbawiona nadmiernej opisowości. Pomimo przedstawionych uwag i sugestii należy zauważyć, że na ogół nie zmniejszają one znaczącego wkładu Kateryny Derhachovej w rozwiązaniu problemu naukowego, badanie jest argumentowanym uzasadnieniem pilnego problemu, wykonanego na podstawie szerokiego spektrum materiałów porównawczych, polityko-historycznych i faktologicznych.

Na podstawie wszystkiego powyżej wymienionego stwierdzam, że reprezentowana rozprawa pt.: „Nacjonalizm w ukraińskiej myśli politycznej”, napisana przez mgr Katerynę Derhachovą, spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, Dz.U. 2018 poz. 261*), tj.: stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wskazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dyscyplinie nauki o polityce i administracji oraz wskazuje Jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. W związku z tym wnioskuję o dopuszczenie rozprawy do publicznej obrony.

Winnica, 09.12.2021 r.

V.Korniyenko